

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Qvintum

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Caput IX. Gregorius IX. a Fratri R.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74544](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74544)

^a **B**ononiensis.) Ita etiam legitur in quarta col-

lectione, *sub hoc tit. cap. 2.* De Bononiensi Ecclesia egi *in cap. 17.* de foro competens. & textum hunc exposui supra *in cap. quia frustra.*

CAPUT VIII.

Idem in Concilio ^a generali.

Quanto amplius Christiana religio ab exactione compellitur usurarum, tanto gravius super his Judæorum perfidia insolescit, ita quod brevi tempore Christianorum exhauriuntur ^b facultates. Volentes igitur in hac parte prospicere Christianis, ne tenaciter aggraventur, synodali decreto statuimus, ut si de cætero quoquam prætextu Judæi à Christianis ^c graves, & immoderatas usuras extorserint, Christianorum eis participium subtrahatur, donec de immoderato gravamine satisfecerint competenter. Unde Christiani, si opus fuerit, per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compellantur ab eorum commerciis abstinere. Præcipimus autem, & injungimus, ut propter hoc non sint, ^d Christianis infesti, sed potius à tanto gravamine studeant prohibere Judæos: ac eadem pœna Judæos decernimus compellendos ad satisfaciendum Ecclesiis ^e pro decimis, & ^f oblationibus debitis, quæ Christiani de domibus aliis percipere consueverint antequam ad Judæos quoquo titulo devenissent, ut sic Ecclesiæ conserventur indemnes.

NOTÆ.

I. ^a **G**enerali.) Lateranensi videlicet celebrato sub Innoc. III. ubi *cap. 67.* reperitur textus hic, & in quarta collectione, *sub hoc tit. cap. final.* de quo Concilio nonnulla notavi *in cap. 1. de summa Trinit.*

^b *Facultates.*) Ut variis exemplis, & rationibus probat Majolus *dier. canonic. colloq. 1. de perfid. Judæorum.*

^c *Graves immoderate (sve.)* Hæc verba exposui *in cap. post 12. hoc tit.*

2. ^d *Abstinere.*) Et ita excommunicatio hæc non

in ipsos Judæos, sed potius in Christianos cum eis communicantes imponitur, juxta tradita *in cap. 2. de Judæis.*

^e *Decimis.*) Hanc partem de decimis prædialibus solvendis à Judæis, exposui *in cap. de terris, de decimis.*

^f *Oblationibus.*) Quas ex præcepto Catholici plerunque facere tenentur ut probavi *in can. 28. Concilii Illiber.* Unde cum ratione prædii, vel domus Christiani oblationes faciunt pro alimonia parochi, etiam Judæi in eis domibus commorantes, tanquam ad debitum reale tenentur oblationes facere, juxta tradita *in dist. cap. de terris.*

CAPUT IX.

Gregorius IX. ^a Fratri R.

Naviganti, vel eunti ad ^b nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, eo quod suscepit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius non est censendus. ^c Ille quoque qui dat X. solidos, ut alio tempore totidem sibi grani, vini, vel olei mensuræ reddantur, quæ licet tunc plus valeant, utrum plus, vel minus solutionis tempore fuerint valitura, verisimiliter dubitatur, non debet ex hoc usurarius reputari. Ratione ^d hujus dubii etiam excusatur, qui pannos, granum, vinum, oleum, & alias merces vendit, ut amplius, quàm tunc valeant, in certo termino recipiat pro eisdem: si tamen ea tempore contractus non fuerat venditurus.

NOTÆ.

I. ^a **F**ratri R.) Ita legitur in hac sexta collectione; & cum Registro epistolarum Greg. IX. eareamus, agnoscere non possumus cui fratri R. in præsentem rescribatur.

^b *Nundinas.*) Nundinæ quasi Novendinæ, à non odie dictæ sunt, eo quod nonis quibusque diebus plebs in urbem conveniret emendi, vendendique causâ. Columella *lib. 1. de re rustic.* Macrobius *lib. 1. satur. cap. 16.* Illustrat earum originem repetens Gibalinus *de negot. rom. 1. lib. 2. cap. 3. art. 2.* Nundinæ ergo sunt publici mercatus, quo-

rum libertas in eo cernitur, tum ne conveniantur nundinatores alicujus debiti causâ, *l. unic. Cod. de nund.* tum ne vectigalibus onerentur, *l. 1. Cod. de veteranis, novel. Valentin. & Marc. de siliquar. exalt.* Nundinas aliquo in loco ponere sine Principis, vel Senatus autoritate jure civili non licebat, *l. 1. de nundinis:* & à Senatu hoc jus plerumque impetrari testis est Plinius *in epist. ad Valerianum, lib. 5. epist. 4.* Solers vir Prætorius à Senatu petiit, ut sibi institueret in agris suis nundinas permitteretur. Atque ita Claudium Imperatorem, et si legibus solutum, jus nundinarum in sua prædia à Consulibus petiisse, refert Tranquil. *in Claudio.*

cap. 12.

cap. 12. *Jus nundinarum in privata pradia à Consulibus petiit.* Probat Alteserra de *Ducibus lib. 2. c. 14.* & de nundinarum usu agunt Petrus Gregor *lib. 25. syntag. c. 3.* Alciatus *lib. 4. disput. c. 8.* Olvaldus *lib. 17. Donel. cap. 14. littera L. & lib. 24. cap. 7. littera Z.* Aneas Robertus *lib. 2. rerum judic. cap. 16.* Narbona *in l. 10. tit. 20. lib. 3. recopit. glos. 1. & 2.* Castillo de *tertiis cap. 41. num. 96.* Scaccia de *commerciis §. 2. glos. 4. per tot.* Camil. Borell. de *prestancia Regu cap. 46.* Petrus Barbosa *in l. heres, ff. de judiciis, Gaito de credit. tit. 7. cap. 2. num. 2181.* Molfes. de *contract. tract. 12. cap. 7. respon. 7.* alii congesti à Barbosa *ad tit. Cod. de nundin.* Quid autem per ea verba, *nundinas, id est epulas, velut Ulpianus in l. cum societas 69. ff. pro socio, exponunt Gutherus de offic. domus Augusti. lib. 1. cap. 13. Forner. lib. 13. rer. quotid. cap. 28.* Wisemheraldus *disput. 4. de V. S. & disput. 38.* Desiderius Heroldus *lib. unic. emend. cap. 4.* Salmasius *ad jus Atticum, cap. 5. Valeron in animadvers. jur. cap. 8.*

2. *c Ille quoque.*) In hoc versiculo definitur alius casus diversus à priore, videlicet utrum usuram committat qui anticipatà solutione emit merces minori pretio quam futuro tempore sunt valiturae. Circa quod dubium tres casus sunt distinguendi. Primus est cum emo à te triticum colligendum mense futuro Augusto, pretio duodecim regalium propter anticipatam solutionem; quod pretium est minus iusto, quo tunc aestimatur triticum. Secundus est cum triticum emitur eo pretio, quo tunc valiturum est, pretio anticipato pro necessaria venditione. Tertius est cum emo à te triticum colligendum mense Augusto pretio 12. drachmarum, cum dubium est, an triticum eo mense plus, vel minus valiturum sit. Et primo casu certum est, usuram committi, cum ob mutuum palliatum ex anticipata solutione emptor lucrum consequatur. Secundo vero casu etiam patet usuram non committi, cum pretii anticipatio tantum inducat necessitatem vendendi triticum mense Augusto pretio currenti. Tertio casu similiter usura non committitur, ex praesenti textu, & traditis supra in cap. in civitate. Nam est taxetur pretium ob anticipatam solutionem, tamen cum dubium est, an plus, minusve triticum valiturum sit, aequalis conditio est, tam emptoris, quam venditoris, ut dixi in cap. in civitate, & probat Araujo in *qq. moral. disput. 1. de statu civili, quest. 1. dub. 2.*

d Ratione hujus dubii. Tertiam hanc partem praesentis textus exposui supra in cap. in civitate, hoc ite

COMMENTARIUM.

3. *EX* hoc textu communiter sequens deducitur assertio: *Usurarius censendus est qui à debitore recipit aliquid ultra sortem principalem, etiamsi suscipiat in se periculum.* Non est alia juris decisio, quâ probari possit praesens assertio; eam tamen illustrant Lupus, Canisius, & Binsfeldius in commentario ad hunc textum, Araujo in *qq. moral. disput. de statu civili, q. 1.* Petrus Greg. *lib. 3. partit. tit. 5. cap. 3. 2. & de usur. lib. 2. cap. 5. nu. 7.* Molina *tract. 2. de just. disp. 318.* Lessius *lib. 2. eod. tract. cap. 20. num. 116.* Canisius de *usur. cap. 4. num. 2.* Guibert. *Constan. qq. jur. c. 1. num. 12.* pluribus relatis Leothardus de *usur. q. 23. per tot.* Gibalinus *eod. tract. lib. 4. cap. 4. art. 3. per tot.* Prado *tom. 2. Theol. mor. cap. 27. quest. 3. §. 2.*

Sed pro dubitandi ratione in praesentem assertionem ita infurgo. In praesenti casu periculi susceptio pretium & aestimationem recipit, *l. 5. ff. de nautico fœnore.* Unde quia contra naturam contractus creditor in pecunia trajectitia periculum suscipit, receptum fuit jure civili nauticum fœnus, ut constat *ex l. 1. l. in nautico, l. nihil, l. periculi, eod. tit. l. eos, Cod. de usur.* Harmenopolus *lib. 3. prompt. tit. 7. l. qui Rome 122. §. 1. ff. de V. O.* notarunt Sarmientus *lib. 7. select. cap. 2. nu. 6.* Padilla *in l. 2. num. 25. Cod. de rescind. Covart. lib. 3. variat. cap. 2. nu. 5.* Quâ ratione etiam docetur *in l. ex hoc jure, §. Labeo, ff. de donat. & in l. si remunerandi, §. magnus, ff. mandati,* licere fidejussori pretium accipere pro periculo, cui se exponit, solvendi pro reo principali. Igitur qui periculum suscipit in pecunia mutuo data trajectitia, aliquid recipere valet. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam contractus assicuracionis, in quo quis suscipit in se periculum mercis, pecuniae, vel aliarum rerum, quæ de loco ad locum, mari vel terrâ vehuntur, & transportantur, taliter ut pro justa mercede, si quælibet res pereat, ad ejus aestimationem teneatur ratione suscepti periculi, omni jure licitus est. *l. in navem, ff. locati,* quia continet rationem utilitatis, & justitiæ commutativæ. Igitur creditor qui mutuum pecuniam dedit, & ejus periculum in se suscepit, iustè pro eo pretium accipit.

Quâ dubitandi ratione non obstante vera est praesens assertio; pro cujus expositione scire oportet, fœnus nauticum, quod etiam matrimonium appellatur *in l. 6. ff. de nautico fœnore,* percipi ex pecunia trajectitia, quæ merè trajecturo datur ea conditione, ut salvâ navi appulsâ, restitatur unâ cum grandi fœnore; navi verò pereunte naufragio factò, tum fors, tum lucrum, & omnis usura creditori periret: atque ita cum in communi fœnore fors debitoris periculo sit, in maritimo periculo creditoris existit. Pecunia hæc trajectitia dicitur forensi consuetudine, quia quæcunque pecunia trans mare exportatur, trajici dicitur *in l. 3. ff. ad leg. Jul. pecul. tutores 39. §. patruus, ff. de administr. tut. & fœnus hoc jam olim à Græcis cognitum ab eis ad Romanos derivatum fuisse, ex Polluce, Demosthene, & Laertio probat Gibalin. de usur. lib. 2. cap. 4. art. 3.* Trajectitia hæc pecunia dabatur periculo creditoris duobus modis, nempe vel in totum navigationis tempus, vel in certam tantum diem, quâ elapsâ periculum amplius non spectabat ad creditorem, & nauticæ usurae cessabant, ac communes currere incipiebant, *l. 4. & 6. ff. de nautico fœnore, l. 7. Cod. eod. tit.* Quare in cautione exprimebatur numerus dierum, quorum periculum subire vellent creditor, quibus elapsis, licet navigatio nondum finita fuisset, ipse amplius periculum non subiret. Exemplum extat *in l. qui Roma 122. §. Callimachus ff. de V. O.* quam perdoctè explicant Samuel Pentus *ad jus Atticum fol. 409.* D. Joannes Ramos *in analect. ad l. de precatio, ff. ad leg. Rhodiam, Gibalinus ubi supra.* Periculum autem hoc, quod contra rationem subibat creditor, respiciebat tantum naufragium: quare fœnus hoc plerunque exercebant ipsi navicularii, & navium exercitores, ut constat *ex dist. l. 6. ff. de nautico fœnore, l. ult. ff. nauta, caupones:* nam si à piraticis, aut hostibus, incendiove damnum accideret, nisi expressè de eo conventum fuisset, ad debitorem periculum pertinebat, ut etiam si ex jactura communi vectorum consensu facta obveniret; & denique, si quid damni debitor suâ culpâ sibi accersivisset,

H h 4

sivisset,

fuisset, veluti si illicitas merces exportaret, quas fiscus pro jure suo occuparet, l. 3. ff. de nautico fœnore, l. 11. §. Dominus, ff. de Publicanis. Tandem genus hoc fœnoris nautici suas peculiare leges habebat. Prima, ut navi salvâ appulsâ, cessanteque periculo, usurâ nauticâ quiescerent, & communes tantum currerent, l. 6. §. final. ff. de nautico fœnore, l. 1. Cod. eod. tit. Secunda, ut liceret debitori mittere servum, qui comitaretur pecuniam, eamque peteret eo die, quo debitor se soluturum promiserat, dicto §. Callimachus. l. irajectitia ff. de O. & A. l. 4. ff. de naut. fœnor. Illustrat. Gibal. d. art. 3. Tertia, & specialior lex hujus fœnoris erat, ut solo nudo pacto promissum absque stipulatione civiliter deberetur, l. in quibusdam, ff. de nautico fœnore, propter periculi susceptionem, ut probant plures, quos refert, & sequitur Stracca de assecurat. num. 24.

6. Deinde sciendum est, usuras nautici fœnoris non semper easdem fuisse, immò pro diversitate navigationum, & magnitudine periculorum, pro temporis tempestate, in qua suscipiebantur, varietate erant, ut probat Salmalius de modo usurarum, cap. 5. & ideo ait Paulus lib. 2. sentent. tit. 4. Trajectitia pecunia propter periculum creditoris, quamdiu navigat navis, infinitas usuras capere potest. Quæ verba ita exponit Anianus, in quantas convenerit, hanc pecuniam dare creditor potest. Probant Duarenus lib. 2. animadv. cap. 3. Lupus comment. 1. de usur. §. 3. num. 32. Cujac. in novel. 106. l. fin. Quare Justinianus ne in infinitum excreceret usura nautica, eam ad centesimam restrinxit, in l. eos 26. §. penult. Cod. de usur. in trajectitiis autem contractibus, vel specierum fœnori dationibus, usque ad centesimam tantummodo statuit licere stipulari, neque eam excedere, licet veteribus legibus hoc esset concessum: unde in l. nihil interest, §. 1. ff. de naut. fœnore, ea verba: Ad finem centesima, non ultra duplum debetur; Triboniani esse respicientis ad dictam Justiniani constitutionem, voluit Cujacius in notis ad Paulum ubi supra. Sed hæc emendatio illi postea displicuit lib. 5. obs. cap. 38. Orhomano lib. 5. obs. cap. 17. de cujus legis interpretatione videndi sunt Molineus de usur. qu. 4. Strac. de assecuratione, num. 17. Gibalinus dict. art. 3. Postea tamen Justinianus majorem usuram permisit in novella 106. quæ deinde abrogata fuit in novel. 120. de quarum constitutionum sensu nervosè contendit Salmalius cap. 9. de modo usurarum, cum Molineo in 99. de usuris legalibus, num. 59. Sed perveniamus jam ad injustitiam hujus nautici fœnoris. Et quidem ejus iniquitatem agnoverunt Plutarch. in Catone Majore, & Menisopus apud Lactetium in ejus vita. Primò enim injustitia ejus apparet, quia supponit usuras communes, ultra quas pro periculi susceptione aliquid addebatur. Secundò quia cum hæc quantitas taxata non esset, in immenlum excresebat. Deinde quia cum periculum rarum esset, tamen fœnerator pro illo ad libitum usuras exigebat. Deinde quia creditor usuris communibus non contentus obstrungebat ad usuras has promittendas, & simul pœnam pro pecunia non soluta l. ult. ff. de nautico fœnore. Tandem quia cum hi fœneratores navim, & merces illi impositas obligatas pignori pro sorte sua, & usuris haberent, ac proinde suæ securitati jam providebant, quo jure pro illo periculo tam amplas usuras exigere poterant?

7. *Varia*

His suppositis ut ad rationem præsentis constitutionis perveniamus, sciendum est, textum hunc

variè à Doctoribus interpretari. Et primò Molineus de usur. quest. 3. num. 95. asserit Gregorium in præsentem non improbare nauticum fœnus, sed tantum cum usurâ promittuntur pro periculo dubio, aut nullo, & ita suppositio, cujus prætextu fœneratores suam iniquitatem tegebant. Verùm hanc explicationem rejciunt Covarr. libr. 3. var. cap. 2. num. 5. Lupus comment. 3. de usur. num. 1. Stracca de assecur. num. 27. nam Gregorius expressè agit de eo, qui in se suscipit periculum navigationis; & de eo, qui proficiscitur ad nundinas, ubi latronum periculum, & aliorum obvium est. Quare solet Princeps lege sua illuc convenientibus securitatem præstare, l. 2. ff. de nundinis, l. unie. Cod. eod. tit. Aliter Hadrianus in 4. tract. de usur. cap. Occurrunt, exponit Gregorius, & ait, cum loqui de pretio injusto, quod excedit estimationem periculi suscepti. Verùm hæc sententia convincitur à Covarr. Lupo, & Strac. ubi supra, facile ex illis verbis: Aliquid ultra sortem. In quibus de modicis usuris agitur. Alii docuerunt, Gregorium in præsentem agere de eo fœneratore, qui cogit debitorem contractum illum assecurationis celebrare, quia aliter mutuaturus non erat, nisi suscipiendo periculum sortis, & ita ob illud immodicas usuras exigendo. Ita Antoninus 2. part. cap. 7. §. 21. tit. 7. Conradus de contract. quest. 39. conclus. 1. Sylvest. verbo Usura. §. 35. Cajetanus eod. verbo, casu 8. Navarrus in manuali, cap. 17. num. 21. Lupus de usur. comment. 3. §. 1. nu. 3. Salas eod. tract. dub. 23. num. 7. Binsfeldius in præsentem, quest. 1. conclus. 2. Palacios Rubios in cap. per vestras 5. notab. 6. §. 9. num. 12. Verùm facile hæc opinio refellitur ex generalitate, quâ utitur Pontifex, nullâ factâ mentione talis necessitatis contractus assecurationis. Alii tandem censuerunt, in præsentem deesse negationem, legendumque esse, usurarius non est censendus. Ita docuerunt Gudelinus de jure novissimo lib. 3. cap. 3. Joannes Bernacius lib. 2. de utilit. legend. hist. cap. 15. Narbona in l. 15. gloss. 2. num. 20. tit. 20. lib. 3. recopil. Layman lib. 3. summa, tract. 4. cap. 16. nu. 13. Castropalao tract. 32. disp. 4. penult. 18. Fachineus lib. 2. controver. cap. 48. Barbosa in præsentem, nu. 2. quos sequitur Gibalin. lib. 2. de usur. c. 4. art. 3. pensâ vi dictionis, quoque, quâ utitur Pontifex in secundo casu, ubi docet, usuram non committi: & ita videtur in primo casu idem asseruisse, cum dictio quoque sit implicitiva prioris casus, l. 3. §. 1. & §. in amittenda, ff. de acquir. possess. l. qui legatorum, §. filium quoque, ff. pro herede. Verùm cum huic sententiæ repugnet omnium codicum fides, cum in nullo negativè legatur, non auisim ita emendare Gregorium, præcipuè cum eius sententia aliter explicari possit.

His ergo interpretationibus omissis, credo eam fuisse Gregorii IX. mentem in præsentem, ut cum tempore mutui usurâ promittuntur ob periculum pecuniæ trajectitiæ susceptum à fœneratore, contractus usurarius censetur, quia circumstantia illa periculi à creditore suscepti non impedit, quin stipulatio majoris quantitatis, quam in mutuo numeratum est, fœneratitia sit, & fœnus contineat; quia in contractum mutui, de quo agimus, vitium usurâ non purgatur, licet ex pacto periculum ad creditorem pertineat, ut probant Albericus in l. jubemus, Cod. de sacros. Eccles. Decius consil. 123. num. 1. Alex. lib. 4. consil. 121. Corneus lib. 4. consil. 1. i. Leothardus de usur. quest. 23. num. 17. Sed si per se, & simpliciter mutuo celebrato, postea agatur de assecuratione illius pecuniæ trajectitiæ,

tit. tunc propter periculum quod in se suscipit creditor, rectè potest aliquid accipere, dum tamen non obliget ipsum debitorem ad contractum illum assecurationis celebrandum; quia tunc usura committitur, siquidem usurarius contractus censetur ille, in quo debitor ultra sortem obstringitur aliquid emere, vendere, locare, etiam iusto pretio, quod facere minimè tenebatur. Covar. lib. 3, variar. c. 2. nu. 5. Leothardus dist. quest. 23. n. 6. Vnde existimo Gregorium in presenti improbare nauticum fœnus prout iure civili receptum erat, quia simul cum ipso mutuo usura promittebatur, et si periculi subeundi facta mentione; non autem improbare Gregorium contractum assecurationis, cum per se, & separatim celebratur, nulla ratione habita mutui, sed periculi suscipiendi: & ita presenti constitutione sublata sunt usurae palliatae, quae facile committebantur, eo quod multi non invenientibus gratuitos mutuatōres, qui sine lucro vellent sibi mutuari, fingebant se velle trajicere pecuniam mutuam in alias provincias longin-

quas, & petebant à mutuantē assecurationem pro certo pretio: unde deducit Gregorius prudentissimè praesumptionem, quod iste sic mutuantē pecuniam trajiciendam per loca periculosa, suscipiendo periculum in se ob aliquod pretium, est censendus usurarius: quia praesumitur quod vi mutui vult illud pretium extorquere absque necessitate assecurationis; ideoque fœtan Pontifex non dixit, *Est usurarius*; sed, *Censendus est usurarius*. Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam fateor ob periculum pecuniae trajiciendae aliquid recipi posse, sed extra mutuum, ratione periculi, & alterius contractus seorsim celebrati; nam aliàs fœnus nauticum fœnus est, & mutui ratione usuras recipit, quod sacris canonibus omnino improbatum; quare etiam subducta hac Gregorij constitutione, puto nauticum fœnus, & maritimas usuras esse prohibitas, & contineri sub generali illa prohibitione, quā omnis usura iure divino, & Pontificio prohibita est, ut si deficeret hæc constitutio, adhuc nefas esset fœnus nauticum exercere,

TITULUS XX.

De crimine falsi.

CAPUT I.

Augustinus.

Falsidicus testis tribus personis est obnoxius; primum b Deo, cujus praesentiam contemnit; inde c judici, quem mentiendo fallit; postremò innocenti, quem falso testimonio d laedit. Vterque e reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.

NOTÆ

Augustinus.] Ita etiam legitur in prima collectione. Sub hoc tit. cap. 1. & ex eodem Sancto textus hic citatur à Burchardo lib. 16. Decreti, cap. 12. Gratiano in cap. quisquis 80. i. 1. quest. 3. Sed inter opera Divi Augustini non reperiuntur verba in presenti relata: extant tamen apud D. Isidorum lib. 3. sentent. cap. 55. de testibus, ut iam notantur Ant. August. in presenti; Aldrete in antiquit. Hispan. lib. 2. cap. 11. Integrum caput D. Isidori transtulit, ut facilius praesens textus intelligatur. Et si mendacii oratoris dicitur, quanto magis si venale quaritur: neq; enim decet multiplex conventus falsorum, si tanta praesentia sit nummorum. Testis falsidicus tribus est personis obnoxius. Primum Deo, quem perjurando contemnit; secundo judici, quem mentiendo fallit; postremò innocenti, quem falso testimonio laedit. Unum pene crimen habent, & qui falsitatem promittit, & qui supprimit veritatem: quia ille obesse vult, & iste prodesse non vult. Pejor est testis, qui laedit, quam qui praestare non vult. Nam ille malignus est, iste inutilis. Testibus falsis conjunctis tarde mendacii falsitas reperitur. Quod si separati fuerint, examine judicantis citò manifestantur. Nam sicut in unitate pravorum grandis est fortitudo, ita in separatione major infirmitas. Fraudulencia citò reprehenditur mendacium; falsidicorum enim testimonium

sibi non convenit. Iniquus testis, quamvis sua falsitate corpori, rebusque impediat, animo tamen nihil damni confert. Erit autem ille apud Deum condemnatus, qui adversus innocentem falsum testimonium vel dicit, vel dicentibus credit. Nam non solum ille reus est, qui falsum de alio profert; sed & is, qui citò aurem criminibus praebet: qui meru potestatis veritatem occultat, eiusdem veritatis iracundiam sibi caelitus provocat: quia plus pertimescit hominem, quam divinam trepidat indignationem. Beatus cuius testimonio innocens ab scelere obiecto purgatur: impius cuius proditione etiam iniquus perimitur. Neque enim decet Christianum morti obnoxium prodere, & ad effundendum sanguinem infelicitum vocem testificationis praebere. Sermo enim iusti hominis tantum ad ministerium debet esse salutis; ira enim indignationis, & tribulationis, & immisionis per angelos malos. In hoc capite agitur de testibus falsis, de quibus, eorumque pœnis egi in can. 74. Concilij Illiber.

b Deo.] qui praesens est omnibus actibus humanis: quare ob peccatum ita perpetratum illi poenitentia injungitur. Facit lex ultima in fine, tit. 12. par. 3.

c Iudici.] Vnde ab eo extraordinariè puniri potest lite pendente, l. nullum, Cod. de testib. causâ verò finitâ ad instantiam accusatoris: & si aliàs sit incompetens, ex eo, quod testis falsus deliquit coram ipso falsum deponendo, sit competens; secus